

BUGU

Dil ve Eğitim Dergisi

BUGU
Journal of Language and Education

5/1, 26-44

TÜRKİYE

www.bugudergisi.com

E-ISSN: 2717-8137

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 07.02.2024

Makale Kabul Tarihi: 09.03.2024

Bozkurt Güvenek, S. ve Karpuz, H. Ö. (2024). Anadilleri Türkiye Türkçesi olan 2,5-5 yaş arasındaki çocukların dilleri üzerinde bir edimbilimsel çözümleme. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 5(1), 26-44.
<http://dx.doi.org/10.46321/bugu.150>

ANADİLLERİ TÜRKİYE TÜRKÇESİ OLAN 2,5-5 YAŞ ARASINDAKİ ÇOCUKLARIN DİLLERİ ÜZERİNDE BİR EDİMBİLİMSSEL ÇÖZÜMLEME*

Dr. Serap BOZKURT GÜVENEK

Trakya Üniversitesi serapbozkurttt@gmail.com ORCID

Prof. Dr. Hacı Ömer KARPUZ

Emekli Öğretim Üyesi homerkar@gmail.com ORCID

Öz

Bu makalede, çocukların Türkiye Türkçesini edinimlerini sırasında ürettikleri özel ve kişisel dilsel durumların edimbilimsel incelemesi yapılacaktır. Çalışmanın evrenini 2,5-5 yaş arasındaki Edirne ilinde yaşayan 151 çocuğun dilleri oluştururken örneklem bu evrenden seçilen sözcelerden oluşmaktadır.

Makalede ilk olarak çocuk dilinde Türkiye Türkçesinin dil bilgisi özelliklerinin edinç ve edim düzleminde işletilmesi ele alınmış, çocukların dil bilgisi kurallarını edinme biçimleri ve edindikleri bu bilgileri genelleyerek kendi dünyalarınca yansıtma becerilerine değinilmiştir.

Daha sonra çocuklarda sezgi ile başlayıp bilişsel gelişimle eşzamanlı olarak gelişen kurallı dil kullanımı, dil edinimi kuramının iki boyutluluğunda ele alınmıştır. Dil bilgisel gelişimin edinç, bireysel kullanımın edim zemininde değerlendirilme sebepleri ve bu iki kavram arasındaki farklılıklar üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın inceleme kısmına kadar olan diğer kısımlarda ise, çocukların ana dillerinde ürettikleri sözcelerin -söylem ve bağlam ilişkisi açısından- konuşucu ile dinleyici arasındaki iletiyi kullanıcılara göre açıklamaya çalışan edimbilimsel bir yöntemle çözümlenmesinin ve çözümlenmelerin “oyun” kavramı ve çocuğun “dilsel oyun” algıları ile ilişkilendirilmesinin önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

Sonuç kısmında ise 2,5-5 yaş aralığındaki çocukların dil içi göstergelerle dil dışı göndermeleri bir arada kullanabildikleri, dili edimsel olarak işletebildikleri, derin yapıda kurdukları zihinsel dünyayı dilleri aracılığıyla yüzey yapıya aktarmaya çalışırken silme-dönüştürme-yer değiştirme vb. ilkeleri işlevsel olarak uygulayabildikleri, kendilerince dilin mantık katmanlarını işlettikleri bir dil dünyası oluşturdukları ve bunu da bir temsil sergileme şeklinde hayata geçirdikleri tespitleri paylaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Çocuk dili, dilsel oyun, edinç, edim, edimbilim.

* Bu makale, İstanbul Kültür Üniversitesinde 2022 yılında hazırlanmış olan “2,5-5 Yaş Arası Çocuklarda Türkçe Edinimlerin Biçimsözdizimsel Çözümlemeleri” adlı doktora tezinden hareketle oluşturulmuştur.

A PRAGMATOLOGICAL ANALYSIS ON THE LANGUAGE OF 2,5-5 YEAR OLD CHILDREN WHOSE NATIVE LANGUAGE IS TURKISH

Abstract

In this article, a pragmatic analysis of the private and personal linguistic situations produced by children during their acquisition of Turkey Turkish will be conducted. The population of the study consists of the languages of 151 children between the ages of 2.5-5 living in Edirne province, while the sample consists of the utterances selected from this population.

In the article, firstly, the operation of the grammatical features of Turkey Turkish in children's language at the level of competence and pragmatics is discussed, and how children acquire grammatical rules and their ability to generalize this knowledge and reflect it in their world are mentioned.

Afterward, canonical language use, which starts with intuition and develops simultaneously with cognitive development in children, is discussed in the two-dimensionality of language acquisition theory. The reasons for the evaluation of grammatical development based on competence and individual use based on pragmatics and the differences between these two concepts are emphasized.

In the other parts of the study up to the analysis part, it tried to emphasize the importance of analyzing the utterances produced by children in their native language -in terms of the relationship between discourse and context- with a pragmatic method that tries to explain the message between the speaker and the listener according to the users, and the importance of associating the analyses with the concept of "play" and children's perceptions of "linguistic play".

In the conclusion part, it was determined that children between the ages of 2,5-and 5 can use in-language indicators and extra-linguistic references together, they can operate language pragmatically, they can apply the principles of *erasure-transformation-replacement*, etc. functionally while trying to transfer the mental world they have established in the deep structure to the surface structure through their language, they create a language world in which they operate the layers of the logic of language and they realise this in the form of a representation display.

Keywords: Child language, linguistic play, competence, performance, pragmatics.

Ø. Giriş

Çift eklemli bir dizgenin yansıtıcısı olan, *niçin* ile değil *nasıl* ile ilgilenen, gizli olanı aşikâr kılan ve bir olgu ile ifade edilen dil, insanoğlunun iletişim ve kendisini anlamlandırma aracıdır.

Bu makalede 2,5-5 yaş arasındaki çocuklardan derlenen bazı sözceler edimbilimsel bakımdan incelenecek ve çözümlenmeye çalışılacaktır. Çocuk dilinin özelliklerinin tüm boyutlarıyla ortaya çıkarılması, dilsel verilerin yalnızca yüzey yapıları bakımından incelenerek yapısal özelliklerinin veya derin yapıları bakımından incelenerek anlamsal özelliklerinin belirlenmesiyle değil, onların kullanımsal (edimsel) boyutlarıyla da ele alınmasını ve edimsöz özelliklerinin incelenmesini de gerektirmektedir. Böylece hem genel anlamda dilin işlevselliğinin hem de onun önemli bir tarafını oluşturan çocuk dilinin ayrıntıları ortaya çıkabilir. Bu çalışmada da buna küçük bir katkı sunma hedefi güdülmüştür.¹

¹ Bu çalışmanın temelini oluşturan doktora tezinde çalışma evrenini 2,5-5 yaş aralığında bulunan ve ana dilleri Türkçe olan tüm çocuklar oluşturur. Çalışma grubu ise evrenden rastlantısal olarak seçilmiş 151 çocuktan oluşmaktadır. 2,5-5 yaş aralığındaki 151 çocuktan 48'i 5 yaş grubuna, 48'i 4 yaş grubuna, 48'i 3 yaş grubuna ve 7'si

Dil olgusu içinde yer alan her bir öge, gerçekliğini diğer öğelerle kurduğu bağ ile kazanır ve bu dil dizgesinin en önemli özelliğidir. Ayrıca bu durum, insanın kendini anlamlandırma ve açıklama isteğinin de özünde olan gerçekliktir.

Düşünürler “varlık nedir?” sorusunun temelinde dili de “açıklamak” ve “anlatmak” istemişler, sürekli bunun çabası içinde olmuşlardır. Dilin anlamsal ve iletişimsel kısmının sezgisel olduğu ileri sürülse de dil kuralları bütünseldir ve bir sitem dâhilindedir. Bir dilin kullanıcıları bu kuralları edinip uyguladıkları zaman yaşamları daha bilinçli ve anlamlı olabilir; çünkü dil, toplumsal ve kültürel davranışların biçimlenmesinde oldukça etkilidir.

Bu çalışmada, dilin iç formunda yer alan ve en büyük parçasını oluşturan cümle yapısı, çocuk dilindeki görüngüsü olan sözcelerin edimsel boyutunun incelenmesiyle yer alacaktır. Lakin cümle incelemelerine geçilmeden dilbilgisi ve çocuk dilinde Türkçenin bazı dilbilgisi özelliklerine değinmek, çalışmanın eklettik ilerlemesi açısından önem arz etmektedir.

1. Çocuk Dilinde Türkçenin Dilbilgisi Özelliklerinin Edinç ve Edim Düzleminde İşletilmesi

Dilin iki boyutu vardır. Bunlar dış ve iç boyutlardır. Dış boyut etkileşime açıktır ve kısa sürelerle değişkenlik gösterebilir. İç boyut ise kendi kurallar bütününe sahiptir ve belki uzun süreler içinde değişiklikler gösterebilir. İç boyut, aynı zamanda zihinsel ve dolayısıyla yaşamsal çözümlenmelere katkıda bulunur. Düzlemler oluşturulurken bilinmeyenleri bilinir kılma çabasında, yani anlama ve anlamlandırma aşamalarında bölümlendirme ve çözümleme yöntemleriyle dilden olabildiğince yararlanır.

İyi bir dilbilgisi doğa bilimleri ve sosyal bilimlerde hatta matematikte bile başarıyı artırır ve kavrayışı güçlendirir. Neticede tüm bilimsel bilgiler dil sayesinde öğretilir ve yazılı dilin genel mantık örüntüsü ancak iyi bir dilbilgisi sayesinde oluşabilir.

Dilbilgisi, dil dizgesinde oluşan ve insan etkisine çok da bağlı olmayan, bilinse de bilinmese de varlığını devam ettiren bilgilerin toplandığı bir üst kümedir (Dilaçar, 1989, s. 124).

Dilbilgisi kurallarının oluşum ve öğrenim aşamasında iki ayrım vardır. Bunlardan ilki: dil kavramı ikincisi ise: dil edinim kuramıdır. Dil kuramı bir olgu iken dil edinim kuramı bir oluşum sürecidir.

Bu sebeple bir oluşum sürecini ifade eden dilbilgisi öğrenim aşamasının açıklanabilmesi ve deşifre edilmesi için sürecin başına kadar izleri takip etmek dil edinim sürecinin aşamalarını da tek tek aydınlatacak ve bilim insanlarına daha nesnel veriler sunabilecektir. Tüm bu çabanın altında yatan ana sebep ise; dilin özüne inme, ayrıntılardaki sırrı ortaya çıkarma isteğidir.

Henüz temel toplumsallaşma sürecinde bile iletişim sorunu olduğu bir dönemde - sözgelimi kalabalık içinde çikolata için yüksek sesle bağırarak bir çocuğun Uzun'un *Ana*

---

de 2,5 yaş grubundaki çocuklara aittir. Denekler, Edirne ili içerisindeki 6 adet kreş ve gündüz bakım evindeki ve yakın çevredeki çocuklardan seçilmiştir. Tezde ve bu çalışmada çocukların adları hiçbir biçimde kullanılmamıştır. Çocuklar Ç1, Ç2, Ç3... şeklinde kodlanarak verilmiştir. Doğrudan gözlem, dolaylı gözlem, içerik çözümlemesi ve analiz yöntemlerinin kullanıldığı doktora tezinde; kreş ortamında ve kendi evlerinde (ebeveynlerin yardımıyla) ses kayıt cihazıyla resimli öykü kitaplarının yorumlanmasıyla ve serbest oyun zamanlarında elde edilen sözlü dil verileri deşifre edilerek bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Ayrıca sözlü dil verilerinin yanı sıra sözel olarak ifade edilmeyen dil dışı gösterimler de gözlenmiştir.

Bu çalışma tezin üçüncü bölümüne odaklanmış ve sözdizimsel inceleme alanı ele alınmış ve bu bölüm geliştirilerek (tezde biçimsözdizimsel olarak incelenen sözceler bu çalışmada edimbilimsel olarak incelenmiştir) makalenin konusunu oluşturmuştur.

Çizileriyle *Evrensel Dilbilgisi ve Türkçe* (2000, s. 4) adlı çalışmasında da belirttiği gibi “bu denli karmaşık ve sistemli bir yapıyı edinmesi, çocuğun doğuştan bir dil edinim düzeneği getirdiğini kabullenme sonucunu doğurmalıdır. İşte dilbilgisinin gerçekte resmetmesi gereken de çocuktaki bu düzeneğe ait olan sezgisel dilbilgidir.”

Dilbilgisinin öğrenilmesi ve öğretilmesi konusuna değinildiğinde ise ilk yapılması gereken çocukların dil edinim sürecine en baştan itibaren bakmak olacaktır.

Çocuklar dilbilgisi kurallarını öğrenirken önce edindikleri bilgileri genelleterek ve bunu kendi dünyasında biçimlendirerek çevresine sunar.

Dilin dizgesel bir yapı olduğunu -sezgisel olarak- ilk andan itibaren idrak eden çocuk için dilin kurallarını kapsayan dilbilgisi kısmı bilincin gelişmesiyle paralel bir seyir izler. Çünkü çocuktaki dil gelişimi ile dilbilgisi gelişimi arasında etkili bir bağ vardır. Dil edinimi sezgisellikten bilgisel olana dönüştükçe bu çocuğun hem sözcük sayısına, sözcük türetme ve çeşitliliğine hem de cümle kurulumuna yansır.

Çocuklar dilbilgisi için gerekli alt yapıyı çevresinden duyduğu dilsel öğeleri taklit ederek dil edinimini oluşturur ve geliştirir. Bu konuda en çok örnek aldığı kişiler ebeveynleridir. Bu sebeple, ebeveynler çocuklarıyla iletişim kurarken daha dikkatli ve düzgün sözce örnekleri seçmelidir. Çocuk çevresindeki insanların kullandığı dilsel yapıları adeta bir ses kayıt cihazı gibi kaydeder ve böylece konuşuru olduğu anadilinin dilbilgisi içeriğini de oluşturmaya başlar.

Çocukların kurduğu cümlelere bakıldığında eylemleri nasıl kullandığı, yapısal olarak girift cümleleri ve soru cümlesi gibi kalıpları ne kadar farklı biçimlerde kullanabildiği gramer yeteneğinin anlaşılması için yeterlidir (Demir ve Küntay, 2013, s. 306).

Dilbilgisi kurallarının sezgisellikten bilinçli döneme dönüşme evresini göstermek ve dilin kurallar silsilesini çözümlenebilmek için en dolaysız yol çocukların dil gelişimini ele almaktır. Bu arayışın sebebi ise, dilin mantığı çözmektir, çünkü bu mantık çözüldüğünde dünya gerçekliği de zihinde berraklaşır.

Sezgisel dönem ile başlayan dil gelişimi ve bu gelişimin yansımalarını bizzat her aşamasında yaşayan dilbilgisi kategorisi edimsel bir aşamadan geçer. Burada kabul edilebilirlik ve dilbilgisellik açıklanmaya muhtaçtır. Başka bir ifadeyle edinç ile edim arasındaki farkı ortaya koymak dil dizgesinin nasıl doğal oluşup kurallaştığının da bir delili olacaktır.

1.1. Dil Edinim Kuramının İki Boyutu: Sezgi ve Kural

Edinç, ideal olanın yansıması; edim ise, edinçle oluşturulan yasaların bireye yansıma biçimi ve bireyselleşmiş hâlidir, çünkü her kural netlik ve mantık çerçevesinde oluşturulsa da uygulayıcı tarafından yorumlama ne olursa olsun kullanımda olacak ve nesnelliğin bir tarafı yine öznelliğe dayanacaktır. Şöyle ki uygulayıcı ideal olana en yakın olsa da asla tam olarak idealize edilen olmayacaktır.

Özetle, edinç dil kuramıyla, edim ise dil edinim kuramıyla bağlantılıdır. Yetkin bir dil kuramı, belirli ana dili konuşucularının ürettiği cümlelerde sınırlı kalamaz, dilin üreticiliğine paralel olarak olası cümleleri de açıklama içine almalıdır.

Buna rağmen, dil edinim kuramını dilin nasıl edinildiğini anlamak olduğunu unutmadan, dil edinim sürecindeki çocukların üretimlerine dayandırmak ve onlarla sınırlı bırakmak zorundadır. (Uzun, 2000, s. 5).

Çocukların, bilinçlerinin henüz tam uyanmadığı kimliklerini tutulu, bağımlı kimlikten bağımsız ve başarılı kimliğe taşıyamadıkları dönemlerinde kullandıkları dile “basit” denilemez. Her çocukta, dil, kendini farklı biçimde ortaya koyar ve sonrasında ölçünlü duruma geçer. Bu da bireyin dile, dilin bireye edimsel bir yansımasıdır.

“Bir öncekinin devamı bir sonrakinin atası” olarak tanımlanabilecek çocuk, dil edinim sürecini kendisi yönetmektedir. Bu sebeple, genelden özele, dilbilgisel gelişim klasik yöntemlerle ele alınırsa dilin mantıksal ve edinimsel gelişimi gözden kaçırılacak ve böylece işlevselliğinden de bahsedilemeyecektir.

Dilin dilbilgisel gelişimi edinç düzleminde yer alır, lakin bireysellik ve üretim söz konusu olduğunda bu bir edim düzlemini de oluşturur. Edim kabuledilebilirlik ile eşleşirken, edinç dilbilgisellik yani kurallar ile eşleşir.

Kabuledilebilirlikten bahsetmek önemlidir, çünkü çocuk dilindeki dilbilgisel gelişime bakılıyorsa bu kavramı ele almak gerekmektedir.

Dil edinim sürecindeki çocukların ürettiği sözcelerin çoğu “bozuk” olarak algılanabilir. Ancak bunlar çocuğun zihinsel dünyasının dilsel yansımalarıdır ve “bozuk” değil, tam aksine “kendince”dir. Tam olarak kabuledilebilirlik burada başlar. Dilin bireysel zeminini teşkil eden edim, dilin özündeki gerçektir. Çünkü kabul edilebilirse dikkat çeker, dikkat çekerse incelenir, incelenirse dilin gizli kalan yanları görülmeye başlanır. Dil katı kurallarla izah edilemeyecek kadar zengin bir olgudur ve her zeminde açıklanmaya ve incelenmeye muhtaçtır.

Dilbilgisellik, çocuğun öğretim dizgesine dâhil olmadan öncekini içselleştirerek, çevresinden duyarak öğrendiği bilgilere dayanır. Uzun (2000, s. 7-8) dilbilgiselliğin önemini *Ana Çizileriyle Evrensel Dilbilgisi ve Türkçe* adlı çalışmasında şu biçimde ifade eder: “Dilbilgisellik, kabul edilebilirliği saptamada pay sahibi olan pek çok etmeden yalnızca biridir. Yani bir cümlenin kabul edilebilir olması için tabii ki dilbilgisel olması gerekir, ama çeşitli derecelerde kabul edilemez (veya kabul edilebilir) olan cümleleri dilbilgisel terimlerle karakterize etmek imkansızdır, çünkü hafıza sınırları, ezgi, stilistik biçimlendirmeler vs. kabul edilebilirlikte rol oynayan ve kolay kolay ölçülemeyecek özellikler sunan etmenlerdir. Özetle, dilbilgisellik bir dil kuramı çerçevesinde ‘kullanılabilir’ olması, onun ‘somut’ görünümlere indirgenmesiyle gerçekleşir. Bu ‘somut’laştırma dilin dizilme, yorumlama ve sesletilme gibi farklı yapılanmalarına bağlanarak dilbilgiselleştirilir.”

Chomsky’nin *Syntactic Structure* (2002) eserinde dilbilgisellik ile anlamı ayırırken kurduğu “colorless green ideas sleep furiously” (*renksiz yeşil fikirler kızgın bir biçimde uyurlar*) cümlesi aslında dilbilgisellikte yapının temel alındığını göstermek için üretilmiştir. Bu aslında şunu gösterir; cümle dilin en belirgin bileşeni değildir. Sözcükler doğru semantik içerikle kullanılmazsa anlamsız olacak ve göstergelerden öteye geçemeyecektir.

Anlamın bireysel arka planla buluştuğu ve yeni yorumlama ve çözümleme gücü kazandığı zemin, dilbilimin bir alt kolu olan edimbilimdir.

Bir iletişim çabası olan dil olgusunda dilbilgiselliğin kabul edilebilirliği saptamada pay sahibi olduğu kesindir ve bunun en etkin yürütüldüğü zemin, çocukların dilin öz dünyasını yansıttıkları ve bunun neticesinde kurguladıkları sözceleridir.

Chomsky'nin cümlesine paralel olarak, bu çalışmada 3,5 yaşındaki Ç1 kodlu bir kız çocuğundan elde edilen aşağıda verilecek olan şu örnek, kabul edilebilirliğin önemini vurgulamak için uygun ve yerinde olacaktır:

“Baba, ben çocuk doktoru olucam. Burak doktora söyle hastane dükkânı ayırsın. Çocuklara boğazlık yazacam.”

Bu cümle yukarıdaki bakış açısıyla ele alınacak olunursa Chomsky'nin ayrımı ile edimbilimsel edinç ve dilbilgisel edinç çerçevesinde tekrar değerlendirilmelidir. Kabul edilebilirlik/kullanılabilirlik ilkelerine göre, yetişkinlerce, bu cümle “bozuk cümle” hatta “çocukça” olarak nitelendirilecektir. Birden fazla cümleden oluşan bu ifadeye bakıldığında her bir cümle Türkçenin Ö+T+Y biçiminde kurallaşan söz dizimi yapısına uygun olarak kurulmuş, kurallar açısından yanlışsız bir cümledir. Ama anlamsal olarak üzerinde durulmaya ve edimsel olarak açıklanmaya muhtaçtır.

Çocuk “hastane dükkânı” ve “boğazlık” üretimlerinde bulunmuştur. Bu tamamen kendi zihinsel tasarımını gerçekliğe kavuştururken dili kullanma becerisini sergilediği edimsel bir örnektir. Sözceleme anını bildirmek gerekirse; çocuk anne ve babasıyla özel bir hastaneye gider ve babasının veznede para ödediğini görür. Para onun için bakkaldan/marketten istediği bir şeyin alınması için ödenen bir karşılıktır. Lakin burası bir hastanedir, ama babası yine para ödemiştir ve bunun neticesinde doktorun odasına gidebilmişlerdir. Dolayısıyla çocuk kendi zihninde satın alma işini buradaki durumla eşleştirir ve doktorun odasını tamamen bireysel bir eşleştirme ile “hastane dükkânı” olarak tanımlar. Yine başka bir üretim olan “boğazlık” sözcüğünü de “ilaç (boğaz için verilen)” yerine kullanır. Onun için bu üretim bir sözcüğün başka bir sözcüğün yerine geçmesi değil, tam olarak dil merkezinin kendisine hizmet etme şeklidir. Netice itibarıyla bu cümlelerin kabul edilebilirliği standart dilin ölçülerinden geçemezken edimbilimsel edinç göre kabul edilebilir ve incelenebilir olarak kıymet görmektedir.

2. Edimbilim ve Sözcelerin Edimsel Çözümlemesi

Odak noktası insan ve iletişimsel değerler olan edimbilim, edim ve edinç kavramlarıyla dil incelemelerinin merkezinde olan dilbilimin bir dalıdır.

Edimbilim, söylem ve bağlam ilişkisi açısından sözün oluşmasından konuşucuları, konuşucuların yarattığı etkiyi kullanılan dile ve kullanan kişiye göre açıklar. Dil felsefesi odağında büyümeye başlayan edimbilim, “dil ve söz” ilişkisini insana merkeze alarak yapar ve diğer dilbilim dallarıyla da yakın bir ilişkiye sahiptir (Aşkın Balcı, 2017, s. 557).

Edimbilim ve dilbilgisi birbirini tamamlayan bir bütünün parçalarıdır. Dilbilgisi sestem cümleye uzanan dilin tüm ulamlarını kurallar çerçevesinde incelerken edimbilim daha çok dilin iletişimsel ve bireysel yanını ele almakta ve incelemektedir.

Söz diziminin ya da söz diziminde yer alan sözcüklerin tamamına bakarak anlamı açığa çıkarmak çok mümkün değildir. Edimbilim bu süreçte dâhil olur, belirli uzam ve zamanda belirli kişilerin ifade biçimlerine göre bir inceleme gerçekleştirir. Uzam-zaman-konuşmacı ve dinleyicinin yanı sıra konuşmacı ve dinleyicinin niyetleri, geçmiş bilgisi ve birbirleriyle olan ilişkileri de iletişim modelinde ön plan çıkmaktadır. Bu sebeple ifadelerin söz dizimi-sözcük-konuşma bağlamında incelenmesi çok önemlidir ve bu iki farklı dilbilim dalının inceleme alanına girer (Aşkın Balcı, 2017, s. 558). Anlam bilimiyle hem kesişmekte hem de ayrılmaktadır. Şöyle ki edimbilimin inceleme alanı anlam bilime göre çok daha geniştir.

Anlambilim göstergedeki gösteren-gösterilen ilişkisini ön plana çıkarırken edimbilim gösterenin konuşucu/dinleyici/kullanıcı ile olan ilişkisini ön plana koyar. Anlambilim cümle ve sözcük ile konularını sınırlandırırken edimbilim ifade ile ilgilenir. Edimbilimde sadece sözcükteki anlam aranmaz ve incelenmez, konuşmacının ne demek istediği araştırılır. Sonuç olarak edimbilim, anlam bilimdeki gibi ifadenin anlamı ile yetinmez iletişimin tüm boyutlarındaki anlam ile ilgilenir. Bu sebeple çocuk üretimleri olan cümlelerin sadece sözcükler etrafında ya da oluşturulan ifade ile anlamın araştırılması yetersiz ve eksik kalacağından bu üretimlerde edimbilimsel bir incelemeyle yapılması şarttır.

Doğal dilin en aktif kullanıcıları olan çocuklar, iletişimde -hususî durumlar dışında- genel olarak dil dışı gerçekliğe gönderme yaparlar.

“Gönderge, dil göstergesinin dil dışında gösterdiği her şeydir: somuttur, soyuttur, nesnedir, olaydır, olgudur, niteliktir. Niceliktir, durumdur, kanıdır... Hatta, kimi zaman gerçek dünya çok sınırlı ve dar geldiğinde, gönderge kurgusal dünyayı da içene alır” (Eziler Kıran, 1994, s. 236). Çocuklar işte bu dünya gerçekliğini dile olduğu gibi yansıtan varlıklardır ve bunu hem leksikal hem de bağlamsal anlam zemininde işletirler.

Sözcük anlamı ve bağlamsal anlam, farklı iki boyutu işaretler. Sözcük anlamında anlam hazır ve değişmez iken, bağlamsal anlamda değişkenlik gösterir, kullanım değiştiçe anlam da yeniden boyutlanır. Bu açıdan anlamlandırma sürecinde sadece sözcük anlamından faydalanmak yetersiz ve yanıltıcı olabilir. Çünkü sözcükler her zaman anlama açık bir şekilde gönderme yapmaz, anlam bazen örtük, dolaylı ya da sezdirimsel boyutta yer alır. Hatta söylenenden çok, söylenmemiş olan ile gösterilmektedir (Dinçer, 2018, s. 96).

Dilin daha çok iletişimsel boyutuyla ilgilenen edimbilim, anlamın bir bütün olarak; kullanımsal ve niyetsel karşılıklı değerlendirilmesini ön görmekte ve sözün her aşamasında sadece dilsel birimlerin anlamlarına odaklanmaktansa, onların bağlam içindeki ifade alanlarına odaklanarak anlamın tüm yönleriyle aydınlatılmasını amaçlar.

Grice'e göre anlam “söylenen” ve “kastedilen” olarak ayrışır. “Söylenen iletişim ortamından bağımsız, kastedilen iletişim ortamıyla bağlantılıdır ve bu ikisi birbirinden net çizgilerle ayrılmalıdır”. Buna göre ortaya iki anlam düzeyi çıkmaktadır. Biri cümle anlamı ya da sözcük düzeyindeki anlam; bu düzeydeki anlam anlambilimin inceleme alanına girer ve “söylenen” tarafındadır. Diğer ise konuşucunun “kastettiği”dir ve edimbilimin inceleme alanına girer. Ayrıca Grice bunu konuşucu tarafından dinleyici üzerinde bırakılan etki olarak tanımlar ve bu etkinin ancak anlamın kavranmasına bağlı olarak oluşacağını vurgular (Grice, 1989, s. 25-220, akt. Dinçer, 2018, s. 96).

Eksilteli ifadeler, örtmeceler, atasözleri, deyimler, metaforik anlatılar ve bilişsel süreç gerektiren başka anlatımlar da “söylenen” ile “kastedilen” birbirinden keskin bir çizgiyle ayrılır. Dolayısıyla bu gibi örtük anlatımın gerçekleştirildiği anlatım türlerinde sadece gerçek anlamlara odaklanmak ya da başka bir ifadeyle dilsel verilerle sadece gösteren üzerinden gösterilenin sadece temel anlamına odaklanmak edimbilimsel anlamın göz ardı edilmesine ve anlamın eksik olarak belirmesine neden olmaktadır. Bundan dolayı edimbilim, söylenenin birebir karşılığını önermez, bağlamdaki anlamın ve etkinin karşılığını oluşturur.

Çalışmada edimsözler edimsel olarak incelenecektir. Çalışmanın yaş grubunu oluşturan çocukların henüz yazı diline hâkim olmamalarından dolayı edimsöz örnekleri konuşma dilinin örneklerinden müteşekkildir.

Edimbilimsel bir yaklaşımla çocukların cümlelerde kullandıkları bağlam ve şartlar arasındaki kurguları sözceme öznesi ve dilin edim üretimi olan sözcü olarak ele alınacak, cümleleri algıladıkları ve kurguladıkları çizgiden dilsel ürünlere ne denli çevirebildikleri yönüyle incelenecektir.

Böylece;

- Sözcelerin bağlama bağlı olan dilsel anlatımları yorumlama,
- İletişimsel işlevleri, sözceleri ve üretimlerin açıklanması,
- Yapısal yönlerinin de ortaya konulduğu bir inceleme gerçekleşecektir.

Dilsel sinyalleri ve işaretleri çocukların algılayma ve aktarma biçimi dilin dizgesinin çözülmesindeki en önemli laboratuvar görevi görmektedir.

Şöyle ki; iletişim sırasında dil dizgesinin bütün parçaları cümle kuruluşu ve kullanımında görev almaktadır. Böylece her dil bağlı olduğu kurallar bütünü ve dil mantığına göre oluşan dizgeye uygun çalışmakta ve insanlar arasındaki iletişimi sağlamaktadır. Daha açık ifade etmek gerekirse bir düşünceyi, duyguyu, yargıyı, isteği vs. ifade etmek için kullanılan sözcük dizilerinden oluşan cümlenin içinde dilin bütün düzenini bulmak mümkündür (Aşkın Balcı, 2017, s. 303).

Çocuklar, kullandıkları edimsözlerin içindeki niyetliliği anlam boyutuyla ayırtırmayabilir ve birbirinden ayırt edemeyebilir. Böylece zihindeki tüm dünyasal gerçekliği dilsel gerçekliğe dönüştürürken söylemek istediklerinin gerçek zeminleri olarak düşünürler. Bu sebeple örneklem metninde yer alan cümlelerdeki niyetliliği ayırt edip edimsel bir çözümleme ile niyetin içinde kaybolmuş anlamı bulmak ve açıklamak gerekmektedir. Çünkü bahsedildiği üzere çocuklar zihindekilere niyetlenir ve dil yetisinin elverdiği boyutta anlamı sözcelerle ifade etmeye çalışırlar. Bundan ötürü resimleri yorumlama konusunda çocuklardan elde edilen örneklem metninde yer alan cümleleri edimsöz-etkisöz² ayrılığı ile değerlendirmek anlam açısından daha elverişli netice elde edilmesini sağlayacaktır.

Şunu belirtmek gerekir ki çocuk bu edimsöz edimini oyun kavramıyla işletir ve üretimlerini bu biçimde biçimlendirir. Aslında tutulu kimlikten başarılı kimliğe kadar geçirdiği zihinsel sürecindeki dilsel macerası da edimsel bir gerçeklikle ilerlediği için, dilsel kuralları da kendi öznelliğinde işletir ve bunu bir “oyun” gibi yaşatır ve sürdürür. Dünyanın oyunsallığı dil ediniminde de birebir işlemektedir.

3. Oyun Kavramı ve Dilsel Oyun

İnsanoğlunun dünyasal gerçekliği, her zaman somuttan soyuta, ihtiyaçtan duyguya doğru bir uyum içindedir ve böylece kendine mahsus bir yaşam alanı oluşturmuş ve bu gerçekliğe adım atmış olur.

---

² Söz edimleri iletişimin her boyutunda yer almaktadır. Austin'e göre (2009) her türlü iletişimde yer alan sözcelerin her biri düzsöz-edimsöz-etkisöz çizgisinde çözümlenmeli ve böylece iletişimdeki anlam katmanları deşifre olabilsin. Edimsöz insanın dille iletişiminin eksiksiz ve en küçük birimidir. İnsanlar birbirleriyle her konuşmalarında ya da yazışmalarında edimsözde bulunmuş olur (Austin, 1962, akt. Searle, 2006, s. 171-172). Edimsözde dikkat edilmesi gereken şey; zihin seslere ve işaretlere nasıl niyetlilik yüklediği ve bu suretle onlara nasıl anlamlar kazandırdığıyla bunu yaparken de onları gerçeklikle nasıl ilişkilendirdiğiyle ilgilidir. Etkisöz, bir cümleyi söyleyerek dinleyici üstünde hususi etkilere yol açma, sözün oluşturduğu etki, söz ediminin son bölümdeki etkisini gösteren kısım olarak değerlendirilmektedir (Levinson, 1992, akt. Çelebi, 2014, s. 85).

Oyun, birçok beşerî beceriyi kazanmadan önce hayat serüveninin en başından beri vardır. Oyunla insanileşir ve onunla devamlılığını sağlar ve sonlanır. Yaşamın başında oynamak adeta insan için temel bir ihtiyaçtır. Çocuk oynayarak büyür, bu sebeple oyun ve çocukluk aynı anlam dairesindedir (Karakuş ve Akyaman, 2020, s. 80). Kısacası, insan sanatta da, siyasette de, dilsel üretimlerinde de bu oyunun bir parçasıdır ve oyunla beraber olmaktadır.

Oyun, “bir menfaat olmadan hoşça vakit geçirmek” tanımlamasından hareket edildiğinde karşılaşılan oyun kavramı “oyun alanı ve diğer deyimlerle birlikte problematik kısımlar” oluşturacak bir dünya var eder. Spor-sanat-çocuk oyunu hangi anlamda birlikte değerlendirilebilir? Bu soruya iki açıdan cevap verilebilir. İlki menfaat taşımama, ikincisi ise gerçek olmama durumudur (Karakuş ve Akyaman, 2020, s. 82).

Oyun zamana ve uzama bağlı olan, bu dünyada geçen ama sınırlılığını dünyadan bağımsız kurgulayan hem kurgusal hem de özgür bir eylemdir. Oyun bir şeyin mücadelesi ya da temsilidir.

Oyun, oyuncuların kaidelerle tanımlanmış yapay bir mücadeleye girdiği ve bu mücadele sonlandığında ölçülebilir sonuçlar elde edebilen bir sistemdir (Salen ve Zimmerman, 2003, s. 93).

Oyun kavramının zeminini teşkil eden ve geliştiren kişilerden olan Gadamer bu kavram hakkında önemli tespitlerini *Hakikat ve Yöntem* (2008) adlı eserinde belirtmiştir. Ona göre:

Oyunda oynayan birey özne değil, tersine, bizatihi oyunun kendisidir. Bu adeta bir istişrak hâlidir... Oyunun bir özelliği de onun anlam olarak farklı alanlarda kullanımının mümkün olmasıdır... Oyunun oluş modunun doğanın akış formuna böylesine yakın olması, önemli metodolojik sonuç çıkarmaya imkân vermesidir... Oyunun cazibesi sağladığı büyü kesinlikle oyunun oyuncuya egemen olmasından ibarettir... Oyunun gerçek öznesi oyuncu değil, oyunun kendisidir. Oyuncuyu büyüüne hapseden, kendisine ram ederek orada tutan oyunun kendisidir (Gadamer, 2008, s. 144-157).

Gadamer, oyunun özünün oyuncudan bağımsız bir dizgeye sahip olduğunu belirtmiştir. Oyun, öznenin karşısında duran bir nesne değil, özneyi içine alıp kendisini sergilenmesi için özneyi aracı kılan bir var oluşun eylemliliğidir.

Oyun öznesizdir, temsiliyeti tamamen kendi için ve kendine dairdir ve daima o anda olanı kendine dâhil edip bir katılım, bir diyalog oluşturur.

Wittgenstein’da oyun kavramı daha odaklı olarak yer alır ve “dil oyunları” adını taşır. Wittgenstein, dil oyunlarının dışında, geri durup uzaktan bakarak dille gerçeklik arasındaki ilişkinin değerlendirilemeyeceğini; sabit, değişmez bir duruş noktası ve bakış açısı olmadığını belirtir. Yani, dili değerlendirip gözlemlenebilecek dil dışı gerçeklik yoktur. Dil ancak içindeyken ve işletilirken anlaşılan ve gözlemlenebilecek bir gerçekliktir. Her zaman şu ya da bu biçimde dil oyunu içinde kavrama olayı gerçekleştirilir (Ulukütük, 2009, s. 218).

Oyun bir devinim hâlinde sürekli ve kesintisizdir. Kendisi için var olan oyunda, insani oyun, bu kavramın görevini temsil eder. Yani, oyun kendine has gerçekliğin yaşanma şeklidir. Özne bu oyuna katılır ve oyunun kendisi olur; yöneten ve kuralları olan gelişen ve riayet edilmesi gereken zemin oyundur. Bu hususu en iyi çocukların oyununda gözlemlemek mümkündür. Gadamer (2008, s. 152) oyunun özünü temsilin oluşturduğunu, çocukların ise bu

şeyi temsil ettiklerinde bile kendilerini gerçekleştirdiklerini dile getirir. Hatta izleyenler önünde oynanan oyunların bile sadece izleyenlere yönelik olmadığını müsabaka ya da yarışmaların bir gösteriye dönüştükleri için oyun özelliklerini kaybetme riskiyle karşılaştıklarını da vurgular.

Suits'e göre (1995, s. 45) "oyun oynamak, sonuca götürmede daha yeterli olanı yasaklayıp daha az yeterli olanı serbest bırakan, yalnızca bu tür bir etkinliği olanaklı kıldığı için kabul edilen, kuralların izin verdiği araç ve yöntemleri kullanarak belirli bir duruma ulaşmaya yönelik bir etkinliğe girmektir." Ayrıca oyun, "doğrudan deneyim, çabalamak, araştırmak, keşfetmek, denemek ve problem çözmektir. Bu bağlamda oyun manipülatiftir, araştırmacıdır ve pratiğe dayalıdır. Tüm oyunlar, çocukların kendi dünyalarını ve diğer insanları öğrenmelerine yardımcı olan çeşitli doğrudan deneyimler içermektedir." (Bruce, 1994, s. 66).

Çocuklar başarılı kimliğini edinene değin, bencil bir tutum içindedir, dünyadaki tüm nesnelere ve insanlar onun için vardır ve onun oyununun bir parasıdır. Bu yönüyle çocuk oyunuyla -genelde- dünya gerçekliği, -özelde- dil gerçekliği birbirine paralel tepkiler verir. Çünkü oyun ile doğanın işleyiş bakımından benzer olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır, çünkü oyun bir dizgenin ve dünya gerçekliğini anlamlandırmanın adıdır.

Oyun kavramına bu çalışmada değinilmesinin sebebi, çocukların dilin kurallarını tamamen kendi dünyalarınca işletmeleri ve üretimlerini bu varsayım üzerinden yapmaları ve işletmeleridir. Çocuk, "ben" adını verdiği dünyanın kurallarını kendi algısına işletir, doğanın işleyişindeki kuralları unuttur ve oyunun kendisi olur. İşte, bu, açıklanmaya çalışılan dünya ve dil gerçekliğinin tam olarak kendisidir. Çünkü dil de dizgesini kendisine rağmen kendisi için gerçekleştirir ve bundan asla vazgeçmez.

Çocukların ürettikleri cümlelerin edimsel yönden ele alınacağı bu çalışmada, yapılacak çözümler, bu oyun kavramını çocukların nasıl ustaca işlettiklerini tanımlayacaktır. Çünkü, çocuklar cümlelerini sezdirimsel ve içgüdüsel bir boyutta işletir.

4. Çocukların Sözcülerinin Edimsel Boyutluluğu

Kâinatın bir varlığın ispatı nasıl zıddıyla mümkünse, dilde de her şey ikilikte mevcuttur. Göstergedeki gösteren-gösterilen, öz-biçim, anlam-değer, cümledeki dizim-dizi yapısı bu ikiliğin, karşılıklılığın neticesidir.

Dil bir dizgedir, yalnız bu dizgenin açıklanmaya ve çözümlenmeye ihtiyacı vardır. Dildeki bağıntıların, biçimin ve anlamın birleştiği birleşik bir yapı olan cümle de iki boyutluluktan oluşmaktadır. Dizim (syntagma) ve dizi (paradigma) boyutu cümledeki kurallı yapıyı ve seçimliliği temsil eder. Başka bir söyleyişle cümle çözümlerinde yüzey ve derin yapıyı göz önünde bulundurarak dildeki işlevsellik yakalanmış olur.

Şu bir gerçektir ki; insan anlamlandırma ve aktarma işlerini yapmak için tüm olgu, olay ve durumları sınıflandırmak mecburiyetindedir. Dilbilgisinin düzlemleri olan ses bilimi, anlam bilimi ve söz dizimini de bölerek ve sınıflandırarak çözümler yapabilir. Bu düzlemler arasında yer alan söz dizimi düzlemi üretime daha yakındır. Dizim-dizi dizgesiyle işletilen söz dizimi kurallarla bireyselliği (kullanımı) bir araya getirir. "Dilin sözcüklerini bilmek ya da sözcüklere sahip olmak o dilin sezgisel bilgisine sahip olduğu anlamına gelmez, ama bunların yanında sesletip anlaşılabilir sözcükleri uygun dizilişlere sokulabiliyorsa artık farklı bir düzleme geçilmiş demektir." (Uzun, 2000, s. 12).

Söz dizimi sınırlı sayıdaki kurallarla sınırsız üretme gerçekleştirebildiği için dönüşümsel bir yapıdır. Sentaktik olarak üretilmiş ve tamamlanmış boyutunu, görünür kılan yüzey yapı ile

zihindeki oluşumu ve söze dökülmemiş hâlini ise temsil eden derin yapıdır. Yetişkin dilinde seçimlik-silme-dönüştürme gibi bilişsel işlemlerle işleyen derin yapı, her zaman bir eleme/silme/dönüştürme ile yüzey yapıya yansır. Lakin çocuk dilinde derin yapıda oluşturulmak istenen sözcenin yüzey yapıya yansımaya biçimi birbirine daha yakın ve elemeye çok maruz kalmadan gerçekleşir.

Ad öbeği ve eylem öbeği olarak bölümlenen cümle yapıları, bu yapılandırma ile biçimbilimsel ve sıfır türetim sürecini yansıtır. Bu bölümlendirme cümle çözümlemesindeki dizimi temsil ederken kodun çözülmesi için seçimlik (dizi) öğelerin kullanım ve anlam boyutuyla ele alınması hem cümlesel yapıları hem de iletişimsel boyutu yansıtan sözceleri tüm boyutlarıyla bir çözümlmeye ulaştıracaktır.

Daha önce de bahsedildiği gibi çocukların zihinlerinde (derin yapıda) oluşturdukları ve dil gerçekliğine taşıdıkları sözceler standart dil algısından bakıldığında anlaşılabilir/anlamsız olabilirken edimsel olarak oluşturulmuş bir çözümleme ile aslında dizgenin ne kadar canlı işlediğini kanıtlar. Bunun yegâne sebebi ise, bir sözcüğün bile farklı bağlamlarda, farklı işlevsellikte ve farklı iletişimsel kaygılarla kullanılmış olmasıdır, çünkü çocuklar dili sadece düşüncelerini alıcıya iletmek için kullanmazlar. Onlar, dilsel üretimlerini karşılarında bir alıcı olmadan kendi başlarına, iç monolog şeklinde de üretirler. Bu, aslında, üretimin kuvvetli ve daha incelenebilir olan bölümüdür. Bu sebeple, çocukların ürettikleri sözceler edimsel boyutta ele alındığında, dil oyununun tüm sezgisel boyutu, çocukların üretimlerinin bir aşaması olarak tanıklanabilir.

5. İnceleme

Çocuklar kendi geniş ve renkli dünyalarında kendilerine yetebilen büyük ruhlardır. Bu sebeple derin yapıda kurguladıkları sözceleri dış dünyanın kurallarına uydurma gereği pek duymazlar. Zihinlerinde oluşan yargıları olduğu gibi ifadelerine yansıtma çocukların en bariz cümle kurma özelliklerinden biridir.

“Evet ama her yerde her gün bir kez daha yaparsak her yere yaptığımız yerleri onlar dünya kadar uzun olur.” (5 yaş örneği) sözceleme örneği aslında derin yapının değişmeden ve dönüşmeden yüzey yapıya yansımalarının dikkat çekici örneklerinden biridir. Bu sözceleme örneği yetişkin dilinde tekrar inşa edilmiş olsa; *“Eğer biz toprağa bu tohumları düzgün bir şekilde ekersek bu çiçekler kısa sürede filiz verirler.”* biçiminde olacaktır. İki sözceleme arasındaki derin yapının yüzeye yansımaları oldukça farklılık arz etmektedir. Çocuk dilinde nesnelere ve özneler daha gelişigüzel gibi yerleştirilmiş gibi görünse de aslında çocuğun zihin yapısının bir resmidir. Çocuk her şeyi ayrıntılarıyla zihninde oluşturur ve bu ayrıntıları yüzey yapıda bir ifadeye büründürürken eksiltmez ya da standartlaşma telaşı gütmeyiz, zihinde kurguladığını, kurguladığı biçimiyle dilsel veriye döker.

Bu sebeple çocukların sözceleme örneklerini çözümlerken edimsel bir bakış açısıyla yaklaşmak oldukça mühim ve gereklidir, çünkü çocuklarda dil içi kullanıldığı gibi dil dışı göndergeler de mevcuttur³. Ancak zihinsel yapının gelişimiyle beraber doğru orantılı bir biçimde, iletişim esnasında (ister sözlü ister yazılı), dil dışı göndergeler azalır dil içi göstergelerden faydalanmak artmaktadır.

³ Gönderge, dil gerçekliğinin kendisi dışında gösterdiği her şeydir. Soyut-somut-oldu-olay-nesne-kanı-nitelik ve niceliktir. Göndergeler sözcük oluşumlarında görev alırlar. Dünya gerçekliği ile dil gerçekliği arasında köprü vazifesi görmektedir.

“Dil dışı göndergeler sadece dış dünyanın gerçek boyuttaki niteliklerini-olaylarını-duyularla algılanabilen özelliklerini değil, kurgusal dünyanın göndergelerini de içine alır. Bu göndergeler dinleyiciye/okuyucuya kurgusal anlatı evrenini çağrıştırırlar” (Eziler Kıran, 1994, s. 238).

Çalışmanın örneklem grubunu oluşturan çocukların (2,5-5 yaş arası) söylemleri ve eylemleri ilginçtir, çünkü bu süreçte kendisini çevreleyen ailesi ve diğer yetişkinler ona büyük ve güçlü, beklenmedik etkinliklerin kaynağı ve çoğu zaman anlaşılmayan varlıklar gibi görünürken, yine aynı varlıklar düşüncelerini ve istemlerini açığa vurma biçimleriyle yeni bir dünyanın kapısını aralarlar. İşte çocuklar, bu yeni dünyanın saygınlığına kendilerini ifadeleri ile de kabul ettirmek isterler. Lakin bu saygınlığa ulaşmaları yine onların algısınca bir “oyun”dan ibarettir ve edimsel tüm söylemleri ve davranışları bu fikri destekler niteliktedir. Bu oyunun nesnel kuralları vardır ve bu oyunu kendi kuralları yönlendirir ve yönetir. Ayrıca bu oyun, oynanırken, her defasında kendini yeniden gerçekleştirir ve her öznede özünü yaşatarak kendisinin bir serüven olarak sürmesine de izin verir. İşte bu oyun, ister dünya gerçekliği olsun ister onun bir örneklemesi olan dilsel gerçeklik olsun, nesnellikle değil, özneliğin kendisini bu oyun içinde kaybettiğinde anlamlı hâle gelir.

Dünyaya gelen her bir çocuk oyunun kurallarını, kendince, tekrar ve tekrar yaşatır ve işler. Tam olarak bu aşamada da edindiği dilsel tüm ulamlar ve düzlemler bu gerçeğin yansımasıdır. Derin yapı ve yüzey yapıdaki farklılıkların inceleneceği örneklem grubunu bu çalışmada 2,5-5 yaş arasındaki çocuklar oluşturmaktadır. Elde edilen veriler resimli öykü kitaplarının çocuklar tarafından yorumlanması neticesinde elde edilmiştir. Burada önemli olan unsur çocuğun resimli öykü kitaplarındaki bağlamı kendi dünyalarınıca (oyunun özü) ve sözcük dağarcığıyla algılaması ve nasıl anlamlandırmış olmasıdır. Nesnel bir yaklaşımla elde edilen örneklem metni, bilimsel sonuçlara göre biçimlendirilmiş, çocuğun yaş grubu ve içinde bulunduğu sosyoekonomik yapı da bu neticeleri doğal olarak etkilemiştir. Çalışma materyali olarak seçilen resimli öykü kitapları çocukların sözcük dağarcığını ölçmek, canlandırmak ve zihinlerini zorlayarak geliştirmeleri için özenle seçilmiştir. Çünkü çocuk bu kitapları yorumlarken kendini etken rolde tutmaya çalışacak ve etken rolde tutarken karşıdaki edilgen durumdaki alıcıya kodu en anlamlı biçimde sunmaya çalışacaktır. Anlamın ve niyetliliğin (söylenen ile kastedilen) karışacağı bu yorumlamada ortaya çıkacak olan sonuçlar dilin ulamlarının oluşum ve gelişim süreçlerini yansıtırken, dilin edimsel boyutunun da çocuklarda ne kadar aktif olarak kullanıldığı ve bu edimselliğin çözümlenmesinin dilin felsefesinin her yaştaki bireyde canlı olarak yaşadığını da tanımlayacaktır.

Yorumlamalar daha önce de belirtildiği gibi çocuğun literatür bilgisi ve dil gelişimiyle oldukça yakından ilgilidir. Bu çalışmada odak noktası sözcük ya da resim değil, çocuğun bir bağlamı nasıl anlattığı ve anlamlandırdığıdır. Yazısı olan resimlerden daha çok sadece konu anlatımlı resmin olduğu kitaplar çocuk üzerinde daha etkili olmuştur. Şöyle ki çocuk daha çok bağlama odaklanır ve yazıdan bağımsız olan resmi daha özgürce yorumlama isteği duyar. Yazı barındıran resimler çocuğun odak noktasını dağıtacak merakını başka bir noktaya çekecektir. Böylelikle kendi anlattığı ile kitabın anlattığının örtüştüğü ya da örtüşmesi gerektiğini düşüneceğinden yetişkin bireyden onaylama bekleyecektir. Zihinde canlandırma deneyiminde çocuğu özgür kılmak oldukça önemlidir.

Yöntem olarak seçilen edimsel çözümlenme bu çalışmada tamamen iletişimsel amaçlı kurulan çocukların üretimleri olan sözcükler üzerinden gerçekleştirilecek olup ayrıca bu sözcükler hem bilişsel hem fiziksel (farklı yaş grupları) hem de dilsel gelişimin paralelinde incelenecektir.

Böylece üretilen örneklerin dilsel ulamlarına değinilirken ayrıca edimsel çözümleme ile bu ulamların kullanımsal yönünün çocuklar tarafından anlamlandırma şekillerine ve ulamları işletme felsefelerine göre nasıl işlevsellik kazanma boyutunu da aydınlatır.

Bu sebepledir ki incelen çocuk söylemleri edimsel boyutta incelenmeli ve söylenen değil, kastedilen (göstergeden göndergesel anlama uzanan süreç) anlam ortaya çıkarılmalıdır.

İlk örnek 4 yaş grubunda yer alan Ç2 kodlu erkek çocuğunun kendi mantığınca sözcelediği “*Otobüs çok kişiler aldığı için az para alıyor ama taksiler az kişicik aldığı için çok paralar alıyor*”dur. Burada oldukça etkili bir mantıksallaştırma örneği vardır ve edimsellik canlı bir biçimde kullanılmıştır.

Bu örnekte çoğulluk ve tekillik, nesnelere boyutları ile eşleştirilmiştir. “Çok” ve “az” göstergeleri bu örnekte tüm işlevselliği ile kullanılmıştır. Otobüs, boyut olarak büyük ve çok insan taşıma kapasitesine sahip bir toplu taşıma aracıdır. Bu sebeple çocuğun zihninde çokluk kavramının temsilcisi “otobüs” göstergesi olmuştur ve bu temsilleme durumu “çok kişiler” ifadesi ile de pekiştirilmiştir. (Çokluk=Otobüs=Büyük=Çok kişiler). Taksi ise, boyut olarak küçük ve daha özel bir alana hitap eder ve otobüs ile kıyaslandığında çok az insan taşır. Taşındığı kişiler sayılabilir niteliktedir. Bu sebeple, çocuğun zihninde azlığın/tekilliğin temsilcisi “taksi” göstergesidir. Hatta “otobüs”te yaptığı gibi buradaki azlığı pekiştirmek ve vurgulamak “az kişicik” kullanımını kendi niyetliliğine tanık olarak göstermiştir. Küçültme ekini fikrine hizmet etmesi açısından edimsel bir biçimde kullanarak zihnindeki düşünceyi (kastetmek istediği fikri) söylemine de göstergesel olarak eklemiştir. (Azlık/Tekillik=Taksi=Küçük=Az kişicik). Özetle, edimsöz olarak “çok” kavramı “otobüs” nesnesini, “az” kavramı “taksi” nesnesini karşılar ve zihindeki bu etkileşim ifadesine de bire bir yansımıştır. Mantıksallaştırma ilkesini cümlesinin her aşamasında işleten 4 yaşındaki Ç2, öykülemesini oluştururken kurgusunu “oyun”un kurallarına göre işleterek ve kurallarıyla destekleyerek zihin yapısını dil unsurlarıyla oldukça başarılı yansılamıştır.

Yine nicel değerlerin çocuğun kurgu dünyasında yer aldığı biçimiyle ve bunun neticesinde dilin edimsel boyutunda işletildiği şeklini yansıtan bu örnek dikkat çekicidir: 3,5 yaşındaki Ç3 kodlu erkek çocuğu, kumbarası olan bir balığın resmini yorumlarken kendi zihin yapısının gelişim seyrindeki yansımalarının neticesi olan derin yapıda kurguladığı söylemini “*Balık suda yüzyor bir de kahverengi hazinesi var ve bu hazinede biir para ikii para ve üüç para var. Ondan hazine büyük değil. Çok paralar atınca hazine büyüyor ve para kutu oluyor. Benim de iki tane paralar kutum var. Bunlar en büyük olunca hazine kumpara olacak. Çünkü kum kadar çok para olacak.*” biçiminde göstergelemiştir. İlk olarak açıklanması gereken durum, yetişkin dilinde büyük miktarların toplandığı yere ya da şeye “hazine” denilirken çocuk “hazine” kavramını başlangıç evresi olarak görmekte, artan oranı ise hazinenin “para kutu”ya dönüşmesi olarak görmekte ve öykülendirmektedir. Kendisinin kumbarasını da “iki tane paralar kutusu” olarak tanımlamaktadır. Sayı adetini para ile eşleştirdiği için para nesnesini çoğullandırmaktadır, yani burada sayısal olan her şey para ile ilgilidir. Bir sonraki cümlede de en büyük hazine ise “kumpara”dır -bunu bilinçli seçer, açıklamasını da kendisi yaptığından bu bilinci etrafındakilere sezinletmektedir- ve bu nesne ile çocuğun dünyasında sayılamayacak kadar çok olan para, sayılamayan kum taneleri ile eşleşmiştir ve bunun öykülemesi sözcesindeki mantıksal ilerleme ile de gösterilmiştir. Ç3’ün mantık silsilesinde para şu sırayı izlemektedir; hazine < para kutu < paralar kutusu < kumpara. Bu tamamen dil içi göstergeleri kullanarak dil dışı göndergelerle kurguladığı bir dil kullanımı örneği olmuştur. Dünya gerçekliğindeki oyun

kurgusunu tersten okuyarak kurgulamış ve bu kurgusunu iletişimsel boyutta da işlevsel bir biçimde tanıklamıştır. “Kumpara” göstergesi tamamen onun evrenindeki oyunun öznesi ve oyunun en büyük parçasıdır. Ona ulaşmak için aşamalı ilerlenmelidir ki oyunun kuralları işlesin ve zihnindeki düşünce doğrulansın. Biçimsözdizimsel olarak da cümle hiçbir biçimde Türkçenin söz dizimi kurallarına aykırı değildir. Standart dilde anlamlandırıldığında “anlam”sızlaşabilen bir sözcük örneği olarak görülse de çocuğun kendi dünyasında derin ve yüzey yapının örtüşmesi olarak resmedilebilir ve bir aykırılık teşkil etmez.

Verilecek olan bu örnekte çocuğun tamamen duyu organıyla gördüğü bir gerçekliği zihin dünyasında nasıl değiştirdiği sergilenecektir. Çocuklar algılarını dil içi ulamlarla sınırlamak zorunda kalsa da dilin “sınırlı kurallarla sınırsız üretim” gerçeğini en iyi keşfeden ve bunu her zaman doğru işleyenler de onlar olmuştur. Bu sınırsızlık edimsel boyutta dil dışı göndergeler ile kurulur ve bu boyutta işletilir. Çocuk zihin dünyasında canlandırdığı resmi ifade etmekte zorlanabilir, çünkü hayal etme ve kurgulama seviyesi ile dil yetisinin seviyesi eşzamanlı ilerlemez. Algısal dünya hep daha önde ve hep daha yaratıcıdır. 2,9 yaşındaki bir kız çocuğunun (Ç4) sözcülediği “*Evel zaman içinde kalbur saman içinde bi’ dört kere çocuklar varmış. Bi’ çocuk vaamış. Onlaa da çorap varmış. Bu çocuk da ayaklarına su giymiş.*” ve 3,9 yaşındaki kız çocuğunun (Ç5) sözcülediği “*Ormana gidince ayaklarına su giymişler çünkü üşümüş ısınmak için ayaklarına su giymişler. Mesela ben bir defe denize gittim denizde ayaklarımı uzattım bi’ de oturdum. O zaman ısındım çünkü.*” bu örnekler de bahsi geçen mevzuyu kanıtlar niteliktedir. “Ayağına su giymiş” ifadesi hem Ç4 hem de Ç5 tarafından üretilmiştir. Dikkat çeken durum, çocukların birbirinden etkilenmedikleri ve birinin 2,9, diğerinin 3,9 yaşında olmasıdır. Lakin her iki çocuğun da mantıksallaştırma biçimi gösterge katmanında aynıdır. Tıpkı “ayağına çorap giymek” gibi ayağını suya koyan çocuk görseli için kurdukları ifade “ayağına su giymiş” olmuştur. Öyküleştirme yapılarırken kullandıkları ifade aynı olsa da kurdukları mantık yolunda -doğal olarak- ayrılık söz konusudur. İki kız çocuğu göndergesel anlam boyutunda birbirinden ayrılmıştır. Ç4, tamamen benzetme ilişkisi ile bu mantığı kurarken Ç5 daha önce deneyimlediği suya girince ısınması neticesinde su giymek=çorap giymek (sıcak tutması) açısından bir mantık ilişkisi oluşturmuştur ve kullanımsal boyutta oluşturduğu gerçekliği dilsel gerçekliğe yansıtmıştır. Dilsel boyutta göstergeler eş olsa da edimsel boyutta kavram alanı farklılaşmıştır. Yani, sadece edimsel boyutta, göndergesel anlam açısından bir farklılaşma olmuştur. Bu örnek özelinden çıkıp genele varılacak olunursa çocuklarda mantıksallaştırma ve bunun neticesinde oluşan kurgunun görüntülediği edimsöz boyutunun ne kadar istisnasız olduğu aşikârdır.⁴

Çocukların niceliksel ve somutsal verileri edimsöz olarak söylemlerine yansıtılmalarının bir diğer şekli de bireysel eşleştirme örnekleri neticesinde ürettikleri sözcüldür. Bénédicte de Boysoms Bardies (akt. Sarıca, 2014, s. 556) çocuğun 2-3 yaş sürecinde kullandıkları ve ürettikleri sözcüklerde görülen bireyleştirme çabasının kendi dil dizgesini oluşturmada önemli olduğunu söyler. Ayrıca anadili kullanıcısı ve edinim aşamasındaki çocuğun toplumsal kimlikten bireysel kimliğe uzanan serüveninde kullandığı bu üretimleri hatalı ya da yanlış olarak değerlendirmek yerine dil edinim aşamasındaki zorlukları aşmak için basamak görevini üstlenen unsurlar olduğunu savunmuştur (Nehhaoua, 2010, s. 83, akt. Sarıca, 2014, s. 556).

⁴ /r/ ve /y/ sesinin karışma ihtimaline karşı her iki çocuğun da ses kaydı deşifre edilirken dikkatlice ve defalarca dinlenmiş ve bu kullanımlarda herhangi bir sessel karışımın olmadığı görülmüştür. Ayrıca diğer dilsel ifadelerine de bakıldığında her iki çocukta da /r/ sesinin sesletilmesinde herhangi bir problem olmadığı gözlenmiştir.

Çocuklar bu bireysel eşleştirme örneklerini genelleştirmelerle, bazı kuralları göz ardı ederek, basit kurallarla yetinerek ya da kuralı yanlış öğrenmekten kaynaklanan kullanımlar neticesinde gerçekleştirirler. Ara dil denen bu geçiş aşamasındaki dilin özellikleri arasında durağan olmama, ortaya çıkabilir ve geçirgenlik özelliği vardır (Sarıca, 2014, s. 557).

Bu açıklamalar ışığında çocukların dilsel üretimlerine bakıldığında, üretimlerin edimsöz olarak üretildiği gözlenmektedir. Bunlar, onların tamamen bireysel algılarıyla ve zihinsel gelişimlerinin paralelinde dilsel yetilerinin elverdiği ölçüde üretilen örneklerdir. 3 yaşındaki bir kız çocuğunun (Ç6) “*Evet, evet biberon iyi metre, yaşasın!*” söyleminde ürettiği ‘iyi metre’ sözcüğü o an *zihinsel gelişim-oyunun kuralları-dil yetisi* üçlüsünde üretilen edimsöz örneğidir. Yüzey yapıda oluşan anlam ile göndergesel anlam birbirinden hayli uzak gibi görünse de edimsel bir çözümlemeyle çocuğun bu üretimini kendi dünyasındaki dizge dâhilinde ortaya çıkardığı hemen fark edilecektir. “İyi” ve “metre” kavramları çocuğun olumluluk kavram alanına ait öğrendiği iki sözcüktür ve ürettiği söylemden de anlaşılacağı üzere bir sevinç hâli söz konusudur. Biberonunun ağzına kadar dolu olma durumundan dolayı yaşadığı bu mutluluğunu ve olumlu ruh hâlini, “ağzına kadar dolu olma” ölçüsünü öğrendiği iki sözcük (iyi ve metre) ile ifade etmiş ve bir edimsöz örneği ortaya koymuştur.

Başka bir örnekte ise ortaya çıkan edimsöz örneği (4 yaş – Ç7) tam olarak Türkçenin eylem merkezli bir dil olma özelliğinin çocuğun bireysel dünyasına bir yansıma biçimi olarak görülebilir: “*Babam bozukçuya mı götürdü yine arabayı?*” cümlesinde geçen ve bireysel eşleştirme örneği olan “bozukçu” gerçekleştirilen eylemin ve bu eylemle ilgili gözlemlerin neticesinde üretilen bir edimsöz örneği olmuştur. Tamirci sözcüğünü öğrenmek ya da öğrenilmişse hatırlamak yerine mantıklı ve tam olarak kavram alanını karşılayan bir üretim yapmak 2,5-5 yaş aralığındaki çocukların genel olarak verdikleri dilsel bir tepkidir. Yine aynı çizgide üretilen 3,9 (Ç8) yaş aralığındaki bir çocuğun “sütledim” (*Ben çok sütledim*) üretimi bunun başka bir kanıtıdır. “*Yağmur yapınca her yer batık olmuş*” sözcüğünde yer alan “batık” ibaresi (4,2 yaş – Ç9) yine eylemsel ve gözlemsel gerçekliğin dilsel gerçekliğe dönüşmüş bir örneğidir. Ayrıca bu örnekte dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta da zarf cümlecisindeki “yapınca” sözcüğüdür. Yağmur, yağ- eylemiyle gerçekleşen bir doğa olayıdır ve yap- eylemini hiçbir zaman gerçekleştirecek bir uzamda yer almaz. Ama çocuk bu sözcüğünde “yağmur yağma” olayını yap- ile ifade etmiş ve eylemin gerçekleşme zeminini kendi algısında değiştirmiştir. Bu, yanlış kullanım gibi görünse de söyleme edimsel olarak bakıldığında aslında yap- eyleminin bilinçli kullanıldığı görülebilir. Şöyle ki çocuğun burada odak noktası yağmurun ardından ıslanan, kirlenen ve çamur olan yerlerdir. Bu sebeple bir şeyin çamur olması dış bir etken tarafından yap- eylemiyle gerçekleştirileceği için sözcelemesinde de seçtiği “yapınca” zarfı oldukça edimsel bir kullanım örneğidir. Bağlamın tamamına yöneliktir ve çocuğun sözcüğünü üretirken odaklandığı nokta aynı zamanda edimsöz odağının da bir yansıması olmaktadır.

Çocuklarda edimselliğin ve bunun neticesinde kullanılan bazı dilbilgisel öğeler mevcuttur, bunların başında çatı ekleri de gelmektedir. Çatı eklerinin çocuklarda kullanılma zeminini “olma” ve “etme” özelliğinin ayrıldığı noktada başlar.⁵ Çocuklarda çatı eklerinin

⁵ Türkçe dilbilgisinde de çatılar özneleri bakımından etken, edilgen, ettirgen, işteş, dönüşlü; nesnelere bakımından geçişli ve geçişsiz olarak sınıflandırılmıştır. Lakin Karpuz (2004: 1674) için “Olma Bildiren Eylemler İçin Bir Terim Önerisi: Olgan Çatı” başlıklı çalışmasında olma bildiren eylemler ve çatı için yeni bir terim önerisine bulunmuştur. Bu çalışmanın yapılmasının ana gayesi *olma* ve *etme* özelliği gösteren eylemlerin çatı işlevlerini birbirinden ayırmak gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca *etme* ve *olma* özelliğinin arasındaki farkı da şöyle ortaya koymuştur: “...*etme*

kullanımı duyularak öğrenilen bilgi çerçevesinde olup bilinçten tam olarak söz etmek mümkün değildir. Çocukların kullandıkları ve çatı biçimbirimleri olarak kabul edilen unsurların geneli sezgisel bilgi alanına hizmet ederler. “Olma” ve “etme” özelliklerini sezgisel olarak ayırmakta ve eylemde de çatı ekini getirirken daha çok kendi zihin dünyasındaki edimsel biçimlenişten bir rol biçmektedir. Çocuklardaki bu kavramların eklerle birleşip çatı kategorisinde değerlendirilmesi ve incelenmesi yapılırken bağlamdan katiyen kopulmaması gerekmektedir. Seçtiği biçimbirimi sadece dilsel bir ulam olarak değerlendirmek göndergesel anlama ulaşmanın önünde engel teşkil edebilir. Çünkü kullandığı biçimbirimi ne sebeple kullandığını bağlamın genelinde bir biçimde vermekte ya da sezdirmektedir. Bu sebeple zamanı da zaman kavramını ortaya koyan çatı kavramını da incelerken bağlam boyutunda ele almak gerekmektedir.

5 yaş grubundan bir kız çocuğu, kurmuş olduğu “Çocuklar oyuncaklarını birbirlerine götürüyorlar ve birbirleriyle oyuncaklarını paylaşıyorlar.” cümlesinde “paylaş” eylemini çift çatı ekiyle kullanmıştır. Bu çocuğun zihnindeki kurguyu dilsel veriye dökerken ürettiği bir edimsöz örneğidir. Anlamsal olarak cümle incelenecek olsa bağlama uygun yüklem ‘paylaşıyorlar’ değil, ‘paylaşıyorlar’ olmalıydı. *Paylaş-* eylemi karşılıklı yapılan bir hareketliliği karşılamaktadır. Bu sebeple işteşlik seçilen eylemle doğrudan gelen bir dil belirteci iken ettirgenlik ile eylemi geliştirmesi çocuğun zihin yapısını yansıtmaktadır. Çocuklara, bu yaş gruplarında iken, çevresindeki yetişkinler tarafından sürekli vurgulanan davranış kalıplarından biri de paylaşmak zorunda olduklarıdır. Bu sebeple paylaşma fikri çocuklara, sıklıkla, dışarıdan gelen bir komut özelliğini taşımaktadır. Çocuk da bu öğretiyi edimsel boyutta söylemine de yansıtması ve dışarıdan gelen bu zorunlu davranış kalıbını iletişim kurduğu sırada cümlesinin yüklemine kullanmıştır. Bu edinçsel tavrın edimsel tavra yansımaları, bağlamda, dil ulamı olarak da kendini göstermiştir. Burada iki çatı ekinin birleşimiyle bir edıştırgenlik⁶ söz konusudur. Bu terimle, edimsel/kullanımsal zeminde, paylaşım ve ettirgenlik işlevsellik kazanmış olmaktadır. Genel dil ulamlarının çalışıldığı eserlerde böyle bir adlandırmanın olmaması ve dilin ulamlarının işlevsellikten uzak bir adlandırmaya tabi tutulmaları, hem dille ilgili kuralların öğretilmesinde zorluk yaşandığını hem de edimsel boyutunun incelenmesinin dil öğrenimi ve öğretimi için ne kadar gerekli olduğunu göstermektedir. Dil incelemelerinde bir laboratuvar ortamını temsil eden çocuklar, bu örnekte bir kez daha dilin tüm boyutlarını canlı bir biçimde kullandıklarını ispatlamışlardır. Dilin imkânları içerisinde var olan kendi sezgileriyle keşfetmişler ve kullanmaktan da çekinmemişlerdir. Onlar, dili yalnızca kurallara bağlı olarak değil, kişisel edimsellik ve işlevsellikleriyle kullanmaktadırlar.

6. Sonuç ve Öneriler

“Sözün canı vardır” ya da “önce söz vardı” kelimeleri aslında insanın sözün gücüyle var olduğu ve varlığını söz ile tanıkladığı gerçeğini gözler önüne serer. Doğanın tüm imkânları kullanarak ve itina ile değerlendirilerek dizge hâline getirilmiş olan dili insanoğlunun daha çocukken hatta bebekken bile kendi dizgesi içinde en iyi biçimde kullandığı ve işletmeye çalıştığı görülmektedir. Varlığını ve kimliğini henüz kendisine kanıtlayamamış bebek tutulu kimliğinden sıyrılıp bireyselliğini kabul ettirdiği başarılı kimliğe ulaştığında, eş zamanlı olarak dilsel yetilerini de geliştirir. Sözün kıyası, her bir insan doğumuyla kendini yeniden doğuran dil,

---

özelliği, içten dışa doğruluk ilişkisini anlatırken iş, kılış, eyleme, yapma, hareket ve yargıyı kapsar. Olma özelliği ise dıştan içe doğruluk ilişkisini anlatmak için kullanılmaktadır. Birbirinin tam karşısında olan ve çok kolaylıkla ayrılabilen bu iki özelliğin nasıl karıştırıldığını anlamak mümkün değildir.”

⁶ “Edıştırgenlik” terimi Karpuz’un (2009) “Türkiye Türkçesi Eylem Çatılarının Yeniden Yapılandırılması” başlıklı çalışmasında kullanılmıştır. İşteş+ettirgenlik karşılığında terim önerisi olarak sunulmuştur. Bununla birlikte o çalışmada çatı ekleri için 25 yeni terim önerisinde bulunulmuştur.

insanoğlu ile var olur, insanoğlu ile gelişir. Dünyaya yeni gelmiş bir bebeğin yetişkin dünyasını ve iletişim biçimini anlamlandırmasına yardımcı olan yegâne organ da dildir. Çocukların bilişsel gelişimleri arttıkça doğrusal bir çizgide ilerleyen gelişimleri de dış dünyanın varlıklarına yakınlaşır, benimser ve çözümler. Bu süreçte dil her zaman çocukların kılavuzluğunu üstlenir.

Çocukların iletişim amacıyla gerçekleştirdikleri dilsel eylemler -ister resimli öykü kitaplarını yorumlarken ister doğal iletişim ortamında- tamamen dışsal etkilerle bağımlı olup dil dışı gösterimler de mevcuttur. Doğanın ve dilin işleyişinin temsili olan oyun kavramı ve edimsel/kullanımsal boyutu ile ele alınan cümleler göstermiştir ki çocukların sözceleri -tıpkı Türkçe gibi- sezdirimsel, niyetlilik barındıran ve bir zekâ gerektiren üretimlerdir.

Bu sebeptendir ki çocuklar dil içi göstergelerle dil dışı göndermeleri ortak bir paydada buluşturabilir ve dili edimsel bir zeminde işletebilirler. Aynı zamanda dilin “sınırlı kurallarla sınırsız üretim” gerçekliğini *silme-yerine koyma-genişleme-yer değiştirme-dönüştürme* ilkeleriyle işlevsel bir biçimde uygular ve böylece kendilerine dilin mantığının tüm katmanlarını işlettikleri yeni bir dil dünyası kurarlar ve bunu o dünyanın öznesi olduğu bilinciyle değil, tamamen “oyunun kuralları budur” kavrayışıyla bir temsil sergileme niyetiyle yaşar ve yaşatırlar.

Kaynaklar

- Aşkın Balcı, H. (2017). Edimbilim ve gramer ilişkisi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5(4), 556-566.
- Austin, J. L. (1962). *Sense and sensebilis*. Oxford: Oxford University Press.
- Bruce, T. (1994). Çocukların yaşamında oyunun rolü (çev.: D. İ. Altınoğlu). *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 18(92), 64-68.
- Chomsky, N. (2002). *Syntactic structures*. New York: Mouton Press.
- Çelebi, V. (2014). Gündelik dil felsefesi ve Austin'in söz edimleri kuramı. *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, 4, 73-89.
- Demir, Ö. E. ve Küntay, A. C. (2013). *Ana-babalık: kuram ve araştırma (dil ve iletişim becerilerinin gelişiminden ana baba etkileri)*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Dilaçar, A. (1989). Gramer: tanımı, adı, kapsamı, türleri, yöntemi, eğitimdeki yeri ve tarihçesi. *TDAY-Belleten*. Ankara: TDK Yayınları.
- Dinçer, A. (2018). (e)dgüti (e)şid k(a)t(ı)ğdı tınla: söylediğim budur, kastım bu değildir. *Dil Araştırmaları*, 22, 95-107.
- Eziler Kıran, A. (1994). Göstergenin gücü ve gerçeklik. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 5, 236-246.
- Gadamer, H. G. (2008). *Hakikat ve yöntem* (Cilt I) (çev.: H. Arslan ve İ. Yavuzcan). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Grice, H. P. (1989). *Studies in the way of words*. Harvard: Harvard University Press.
- Karakuş, R. ve Akyaman, S. (2020). Oynamak ciddi bir iştir: Gadamer açısından oyun ve video oyunları. *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, 10(1), 79-104.

- Karpuz, H. Ö. (2004). Olma bildiren eylemler için bir terim önerisi: olgan çatı. V. *Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri* içinde (I: 1673-1683). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Karpuz, H. Ö. (2009). Türkiye Türkçesindeki eylem çatılarının yeniden yapılandırılması ve yeni terim önerileri. *Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (II: 651-655). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Levinson, C. S. (1992). *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ricoeur, P. (2000). *Söz edimleri kuramı ve etik* (çev.: A. Altınörs). Asa Kitabevi.
- Salen, K. & Zimmerman, E. (2003). *Rules of play: game design fundamentals*. Cambridge: The MIT Press.
- Sarıca, N. (2014). Ana dili ediniminde bireysel eşleştirme (idiosyncrasie) ve ikinci dil öğrenimine dilden dile aktarım (transfers linguistiques). *International Journal of Language Academy*, 2(4), 554-563.
- Searle, J. R. (2000). *Söz edimleri* (çev.: R. L. Aysever). İstanbul: Ayraç Yayınevi.
- Searle, J. R. (2006). *Zihin-dil-toplum*. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Suits, B. (1995). *Çekirge-oyun, yaşam, ütopya* (çev.: S. Sertabiboğlu). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ulukütük, M. (2009). Anlamın dilselliği içindeki oyunsallık: Gadamer ve Wittgenstein'de 'oyun' kavramı. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 40, 209-224.
- Uzun, N. E. (2000). *Ana çizileriyle evrensel dilbilgisi ve Türkçe*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Extended Abstract

Language, which is the reflector of a double-jointed system and the main means of communication between human beings, is unique in the world of children and is shaped by the world of children who are its users. This shaping is not "simple" or "unregulated", on the contrary, it develops itself and rebuilds its existence in a way that is closer to the essence of the language and has not lost its originality.

In this article, some utterances collected from children between the ages of 2.5-5 will be analyzed and analyzed from a pragmatological point of view.

Child language is one of the most important grounds for monitoring language acquisition and development, which is positioned between linguistics and psychology. Revealing the features of children's language with all its dimensions will make the dimensions of the functionality of the language more visible during the determination of the meaning formed by evaluating the deep structure as a result of the effect of use while moving the deep structure to the surface structure and during this determination.

In the first part of the study, the operation of the grammatical features of Turkish in children's language at the level of acquisition and pragmatics is discussed. To explain and decipher the grammar learning stage, the stages of the language acquisition process will be illuminated one by one and can be presented to Turkology with more objective data. the main reason underlying this is the desire to reach the essence of the language and to reveal the secret in the details of the language system.

When it comes to learning and teaching grammar, the first thing to do is to look at the language acquisition process of children from the very beginning, because when children learn grammar rules, they first generalize the information they have acquired and present it to their environment by shaping it in their world.

The language used by children during the period when their consciousness is not fully awakened and they cannot move their identity from a mortgaged identity to a successful identity is not called "simple", because the child manages the language acquisition process himself/herself.

In this study, in which children's examples of children's utterances will be revealed through a pragmatic analysis, the intentionality in the pragmatic utterances they use may not be separated from the meaning dimension. Thus, while transforming all the worldly reality in the mind into linguistic reality, they think of it as the real grounds for what they want to say. For this reason, it is essential to reveal the intentionality in the examples of children's utterances with a pragmatic analysis and to find and explain the meaning lost in this intentionality.

The child maintains this whole system of language operation around the concepts of "play" and "linguistic play". Play exists from the beginning of the adventure called life before the acquisition of many human activities. The child grows up by playing and the concepts of play and childhood are in the circle of meaning of each other.

The reason for mentioning the concept of play in this study is that children operate the rules of the World they call "I" according to their perception, forget the rules of the functioning of nature, and become the game itself. This is exactly the reality of the World and language that we are trying to explain.

In the analysis section, the children's speech samples are analyzed pragmatically and it is demonstrated with evidence how quantitative values, logicalisation examples, and various grammatical categories are operated in children's language systems.

As a result, pragmatic analysis revealed that children were able to use in-language signs and extra-linguistic referents together and that they operated the language system functionally.

